

*ЯЩИШИНА І.В., кандидат економічних наук, доцент
Центр Дослідження науково-технічного потенціалу та історії науки
ім. Г.М. Доброва НАН України*

СОЦІАЛЬНА ЗНАЧИМІСТЬ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сучасні дослідники інноваційного процесу та науковці основну увагу теоретичного та практичного аналізу приділяють економічному спрямуванню інновацій. Однак кожна інновація має на меті досягнення соціальних цілей, оскільки вона створюється людьми та для людей. Для науковців очевидним є той факт, що економіка сучасної країни, яка прагне подальшого розвитку та покращення добробуту своїх громадян, змушена і навіть приречена йти по інноваційному шляху розвитку [1; 2]. Однак, чи існує розуміння такої необхідності в соціумі, залишається невизначеним. Проблема є досить значною і потребує комплексного аналізу, що неможливий без проведення спеціального соціологічного дослідження.

Тому, в листопаді 2010 року було проведено соціологічне опитування серед студентів та викладачів економічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Його мета: визначити бачення та межі соціальної значимості інновацій на різних рівнях економіки серед людей, які знайомі із цим поняттям.

Дослідження спрямоване на вирішення низки завдань, однак в межах статті ми виділяємо лише ті, що стосуються її тематики:

- ◆ установити розуміння соціальної спрямованості інновацій на макrorівні;
- ◆ виявити бачення соціальних наслідків впровадження інновацій для держави та її громадян у цілому;
- ◆ визначити взаємозв'язок соціальної та економічної ефективності інновацій.

Для проведення дослідження була розроблена анкета, що налічує 14 запитань. У цій статті ми наводимо аналіз відповідей респондентів на 3 питання, що стосуються її теми. Запитання крім закритих відповідей передбачали і можливість подати своє бачення у відкритій відповіді типу «Ваш варіант...».

Обробка отриманих даних проводилась за допомогою комп'ютерної програми ОСА, розробленої інститутом соціології НАН України.

Загалом вибірка по проведеному дослідженню становить 300 осіб, з яких 277 осіб (92 %) – студенти та 23 особи (8 %) – викладачі. Для визначення розуміння взаємозв'язку соціальної та економічної значимості інновацій суспільству в цілому ми попросили їх відповісти на питання: «Для чого розробляють та впроваджують інновації?», з можливістю вибору кількох наведених альтернатив. Результати подані в табл. 1.

Таблиця 1

Макроекономічні цілі щодо розробки та впровадження інновацій

Альтернативи	Викладачі		Студенти		Разом	
	К-ть, осіб	Питома вага,%*	К-ть, осіб	Питома вага,%**	К-ть, осіб	Питома вага,%***
Нарощування конкурентоспроможності економіки країни	21	91,3	181	65,3	202	67,3
Досягнення лідируючих позицій на світовому ринку	15	65,2	164	59,2	179	59,7
Зростання кількості міст в країні	2	8,7	10	3,6	12	4,0
Збільшення національного доходу країни	11	47,8	128	46,2	139	46,3
Нарощування видобутку природних ресурсів	3	13,0	54	19,5	57	19,0
Зростання суспільного добробуту	10	43,5	123	44,4	133	44,3
Покращення рівня життя людей	14	60,9	165	59,6	179	59,7
Зменшення залежності від інших країн	12	52,2	110	39,7	122	40,7
Ваш варіант	2	8,7	4	1,4	6	2,0

* частка від усіх викладачів, які відповіли на це запитання;

** частка від усіх студентів, які відповіли на це питання;

*** частка від усіх респондентів, які відповіли на це питання.

На думку респондентів, наразі інновації потрібні країні для реалізації економічного та соціального зростання, досягнення внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності. Варто зазначити, що в цілому респонденти надають перевагу передусім досягненню економічних цілей за допомогою інновацій в умовах глобалізації: зростанню конкурентоспроможності (67%), лідируючих позицій на світовому ринку (60%) та зменшенню залежності від інших країн (41%). Однак, існують особливості у баченнях викладачів та студентів. Так, на думку викладачів,

найбільш значимою метою інноваційного впровадження є досягнення конкурентоспроможності економіки країни (91 %), для студентів ця альтернатива також найважливіша, однак її частка значно менша – 65 %. Другою за значимістю альтернативою для викладачів є також економічна мета – зростання лідируючих позицій країни на світовому ринку, що отримала 65 % голосів, для студентів ця ціль також є важливою, вона отримала третій рейтинг – 59 %.

Розуміння соціального спрямування інновацій для країни є достатньо значимим серед респондентів і мало поступається економічному: покращення рівня життя людей – 60 %, збільшення національного доходу – 46 %, зростання суспільного добробуту – 44 %. Якщо порівняти позиції викладачів та студентів, то очевидною є їх подібність: покращення рівня життя людей отримало 61 % у викладачів та майже 60 % у студентів, збільшення національного доходу – 48 % та 46 % відповідно, зростання суспільного добробуту – по 44 % голосів. 19 % респондентів вважають, що інновації розробляють і впроваджують для нарощування видобутку природних ресурсів в країні, пов'язуючи це із достатньо варварським ставленням національного бізнесу до природи (відзначили респонденти в усних коментарях). Якщо ж усі запропоновані цілі впровадження інновацій для країни поділити на два блоки – економічні та соціальні, то близько 53 % голосів усіх респондентів отримали економічні цілі і 47 % – соціальні (табл. 2).

Таблиця 2

***Переваги у визначенні макроекономічних цілей інновацій
(у %% до кількості відповідей)***

Цілі	Викладачі	Студенти	Разом
Економічні	57,8	52,2	52,7
Соціальні	42,2	47,8	47,3
Всього	100,0	100,0	100,0

Як бачимо з табл. 2, для викладачів економічні цілі є більш значимими ніж для студентів, однак загалом респонденти визнали майже однакову значимість інновацій як для економічного, так і для соціального зростання країни.

Також цікавим було визначення бачення респондентами місця інновацій серед можливих пріоритетів сучасної економічної політики країни. Тому ми звернулись до них із завданням вибрати серед запропонованих альтернатив той шлях, якому має надати перевагу держава для досягнення суспільного добробуту. Питання було напіввідкритим і передбачало вибір одного варіанту наведених альтернатив. На нього відповіли усі викладачі та 98,8 % студентів. Результати характеризує табл. 3.

Таблиця 3

Вибір шляху добробуту

Відповіді	Викладачі		Студенти		Разом	
	К-ть, осіб	Питома вага,%*	К-ть, осіб	Питома вага,%**	К-ть, осіб	Питома вага,%***
Збільшити використання робочої сили через подовження робочого часу	1	4,3	6	2,2	7	2,4
Збільшити кількість зайнятих подовженням пенсійного віку в країні	0	-	4	1,5	4	1,3
Наростити обсяги виробництва, збільшуючи кількість залучених у виробництво матеріальних ресурсів	0	-	57	20,8	57	19,2
Стимулювати розробку та впровадження інновацій через розвиток науки та освіти	19	82,6	189	69	208	70,0
Ваш варіант	3	13,0	18	6,6	21	7,7
Всього	23	100,0	274	100,0	297	100,0

Очевидно, що абсолютна більшість (70 %) опитаних, у т.ч. 83 % викладачів та 69 % студентів вбачають можливість досягнення найбільшої соціальної мети економіки – досягнення добробуту народу через впровадження науково обґрунтованих інновацій, розвиток науки та освіти. Екстенсивний шлях розвитку за допомогою додаткового залучення матеріальних ресурсів не підтримали викладачі, однак обрали 21 % студентів (в усних коментарях вони пояснювали свій вибір неповним використанням наявних зараз у національній економіці ресурсів). Збільшення використання робочої сили через подовження робочого часу як шлях до добробуту громадян допускає незначна частка респондентів, в особі 1 викладача та 6 студентів, а зростання пенсійного віку – ще 4 студенти (1,3 % опитаних). Як власний варіант шляхів досягнення добробуту країни викладачі наводили: подолання корупції, зменшення диференціації доходів, розвиток підприємництва, а студенти: зменшення безробіття через зростання кількості робочих місць, удосконалення системи мотивації праці, зростання зарплати, стимулювання розвитку підприємств, зменшення рівня цін, обмеження розвитку капіталізму.

Отже, на думку респондентів досягнення зростання суспільного добробуту для сучасної країни мало пов'язується зі збільшенням соціально-трудового навантаження на найманого працівника та інтенсифікацією використання його робочої сили, набагато дієвішим є шлях науково-технічного та інноваційного розвитку. Його готові прийняти як старше покоління, так і молодь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маліцький Б.А. Прикладне наукознавство. – К.: Фенікс, 2007. – С. 274–278.
2. Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України / За ред. д-ра екон. наук Л.І. Федулової. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2007. – С. 30–33.